

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARSTVO NARAVE

OSREDNJA ENOTA

Tobačna ulica 5 | 1000 Ljubljana
T 01 230 95 00 | E zrsvn.oe@zrsvn.si | www.zrsvn.si

Številka: 8-IV-278/2-O-17/DV
Datum: 3. 7. 2017
Zveza: 341-32/2017

Zavod za gozdove Slovenije
Centralna enota
Oddelek za gozdne živali in lovstvo
Večna pot 2
1000 Ljubljana

Zadeva: **Pisno stališče o posegu v populacijo rjavega medveda (*Ursus arctos*), volka (*Canis lupus*) in risa (*Lynx lynx*)**

Spoštovani!

Z dopisom št. 341-32/2017, z dne 26. 6. 2017, prejeto dne 26. 6. 2017, ste zaprosili naslovni zavod za pisno stališče o posegu v populacijo rjavega medveda (*Ursus arctos*), volka (*Canis lupus*) in risa (*Lynx lynx*). Dopisu je bilo priloženo Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri za obdobje 1. 10. 2017 – 30. 9. 2018, ki ga je pripravil Zavod za gozdove Slovenije.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga odvzem 105 medvedov iz narave, 85 bi bilo odvzetih z odstrelom, 20 pa je predvidenih izgub. Zavod za gozdove Slovenije predlaga še dodatni odstrel 1 medveda v prehodnem in 2 medvedov v območju izjemne prisotnosti. Odstrel teh 3 medvedov bi se izvedel le ob ponavljajočih škodnih dogodkih. Odstrel medvedov bi se izvedel v obdobju med 1. 10. 2017 in 30. 4. 2018 na delu območja Posavskega LUO, delu območja Novomeškega LUO, območju Kočevsko-Belokranjskega LUO, Notranjskega LUO (razen v lovišču Brezovica), delu območja Primorskega LUO, delu območja Triglavskega LUO, delu območja Zahodnega visokokraškega LUO (razen v loviščih Sabotin in Dobrovo, desnega brega Soče v loviščih Kanal in Anhovo in delu lovišča Vrhnika severno od železniške proge Ljubljana-Postojna) in delu območja Zasavskega LUO. Odstrel 3 dodatnih medvedov bi se izvedel v Zasavskem LUO med AC Ljubljana-Obrežje in reko Savo, v Novomeškem in Posavskem LUO med AC Ljubljana-Obrežje in reko Savo (občine Trebelno-Mokronog, Sevnica in Radeče) ter v Triglavskem LUO v prehodnem območju. Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se iz narave odvzame 10 volkov. Odstrel volkov bi se izvedel v obdobju med 1. 10. 2017 in 31. 1. 2018 ter med 1. 9. in 30. 9. 2018 na območju Kočevsko-Belokranjskega, Novomeškega, Notranjskega, Zahodnega visokokraškega in Primorskega lovsko upravljaljskega območja. Zavod za gozdove Slovenije predlaga odvzem mrtvih osebkov medveda, volka in risa iz narave. Vsak najden mrtev osebek se pošlje na preiskavo Univerzi v Ljubljani, Veterinarski fakulteti in Biotehniški fakulteti, Oddelku za biologijo. Na preiskave naj bi se poslal celoten osebek ali pa le s fakultetama predhodno dogovorjeni vzorci, če le ti ne bi želeli ali potrebovali celega osebka. Tovrstne preiskave potekajo že daljši čas in so namenjene predvsem ugotavljanju vzrokov smrtnosti velikih zveri in raziskavam biologije velikih zveri.

Pisno stališče se podaja na podlagi 81. člena Zakona o ohranjanju narave (*Uradni list RS, št. 96/04, 61/2006 - ZDru-1, 32/2008 - Odl. US, 8/2010 - ZSKZ-B, 46/2014*) in 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (*Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07,*

32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14 in 64/16).

PISNO STALIŠČE ZAVODA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARSTVO NARAVE O POSEGU V POPULACIJE VELIKIH ZVERI

A UVOD

Medved, volk in ris so v Sloveniji ogrožene in zavarovane vrste in jih je prepovedano odvzemati iz narave (14; 19). Medved, volk in ris so tudi mednarodno varovane vrste. V Direktivi o habitatih so navedeni kot vrste, ki jih je potrebno strogo varovati (2). Med drugim je prepovedana tudi vsaka oblika namernega ujetja ali ubitja osebkov teh vrst v naravi. V 16. členu Direktive o habitatih so določeni razlogi za odstop od te določbe. Prvi odstavek 16. člena določa, da če ni druge zadovoljive možnosti in če odstopanje ne škoduje vzdrževanju ugodnega stanja ohranjenosti populacij zadevne vrste na njenem naravnem območju razširjenosti, države članice lahko odstopijo od določb členov 12, 13, 14 ter 15(a) in (b):

- a) zaradi varstva prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja naravnih habitatov;
- b) da preprečijo resno škodo, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribištvu in vodi ter drugih vrstah premoženja;
- c) zaradi interesov zdravja ljudi in javne varnosti ali zaradi drugih razlogov prevladujočega javnega interesa, ki je lahko tudi socialne ali gospodarske narave, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje;
- d) zaradi raziskovanja in izobraževanja, zaradi doseljevanja in ponovnega naseljevanja teh vrst ter za to potrebne vzreje, vključno z umetnim razmnoževanjem rastlin;
- e) da pod strogo nadzorovanimi pogoji dovolijo selektiven in omejen odzem ali zadrževanje nekaterih osebkov vrst, navedenih v Prilogi IV, v omejenem številu, ki ga določijo pristojni nacionalni organi.

Prav tako je namerno ujetje ali ubitje medvedov, volkov in risov prepovedano z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (19). Prvi odstavek 16. člena Direktive o habitatih pa je preveden v prvi odstavek 7. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (19). Le ta opredeljuje razloge za odzem iz narave, če ni druge možnosti in odzem iz narave ne škoduje ohranitvi ugodnega stanja populacije. Dopustni razlogi so:

- zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov,
- preprečitev resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju,
- zagotavljanje zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali drugi nujni razlogi prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in koristne posledice bistvenega pomena za okolje,
- doseljevanje ali ponovno naseljevanje živali, vključno z gojenjem za namene doseljevanja ali ponovnega naseljevanja,
- selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje ali odzem živali za namene raziskovanja,
- selektivno in omejeno ujetje ali odzem živali za namene izobraževanja, ali
- selektiven in omejen odzem živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu.

Smernice Evropske komisije (3) razlagajo, da je potrebno upoštevati tri predpogoje, pod katerimi je možno uveljavljanje izjem po 16. členu Direktive o habitatih:

- obstoj enega ali več razlogov, ki so navedeni v prvem odstavku 16. člena;
- da ni drugih zadovoljivih možnosti in
- da poseg ne bo škodoval vzdrževanju ugodnega stanja ohranjenosti populacije.

Ob neizpolnjevanju katerega koli od treh naštetih predpogojev je uveljavljanje izjeme

nemogoče.

O odvzemu volkov iz narave imamo v Sloveniji tudi že sodno prakso. Ustavno sodišče je 7. 7. 2016 razsodilo, da se odpravi Priloga 2 Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur. l. RS, št. 28/09, 78/15). Sodišče v sodbi povzema pogoje, ki jih za odvzem nalagata Direktiva o habitatih in uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah. Pri tem še pojasnjuje, da je izjemo od splošne prepovedi ubijanja volkov potrebno razlagati ozko, upoštevati pa je potrebno tudi načelo previdnosti, ki pomeni, da v primeru dvoma prevlada korist varstva okolja pred drugimi interesi. Sodišče je razsodilo, da v osnutku Pravilnika o spremembah izhaja, da trije predpisani predpogoji pred sprejetjem pravilnika v obravnavanem primeru (odvzem volka iz narave) niso izkazani, preverba teh treh testov pa je predpisana v okviru strokovnega mnenja, ki ga pripravi Zavod za gozdove Slovenije. V strokovnem mnenju morajo biti predstavljena stališča do obstoja razlogov in pogojev za odstopanje od strogega varstva volka in podana ocena o vplivu odstrela na ohranjanje ugodnega stanja populacije volka.

B POVZETEK PISNEGA STALIŠČA

RJAVI MEDVED

Odstrel medvedov v obdobju 1. 10. 2017 – 30. 9. 2018 je mogoč ker:

- je sprejemljiv iz razloga selektivnega in omejenega odvzema živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu, ki zagotavlja ohranjanje družbene sprejemljivosti medveda, zmanjševanje škod ter zdravje in varnost ljudi;
- druge možnosti obstajajo, vendar niso zadostne;
- odstrel ne bo ogrozil ugodnega stanja populacije.

Odvzem najdenih mrtvih medvedov iz narave v obdobju 1. 10. 2017 – 30. 9. 2018 je mogoč ker:

- je sprejemljiv iz razlogov
 - zagotavljanja koristi varstva medveda in
 - za namene raziskovanja;
- druge možnosti ne obstajajo;
- odvzem ne bo negativno vplival na stanje populacije.

VOLK

Odstrel volkov v obdobju 1. 10. 2017 – 30. 9. 2018 je mogoč ker:

- je sprejemljiv iz razloga selektivnega in omejenega odvzema živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu, ki zagotavlja ohranjanje družbene sprejemljivosti volka;
- druge možnosti obstajajo, vendar niso zadostne;
- odstrel ne bo ogrozil ugodnega stanja populacije.

Odvzem najdenih mrtvih volkov iz narave v obdobju 1. 10. 2017 – 30. 9. 2018 je mogoč ker:

- je sprejemljiv iz razlogov
 - zagotavljanja koristi varstva volka in
 - za namene raziskovanja;
- druge možnosti ne obstajajo;
- odvzem ne bo negativno vplival na stanje populacije.

RIS

Odvzem najdenih mrtvih risov iz narave v obdobju 1. 10. 2017 – 30. 9. 2018 je mogoč ker:

- je sprejemljiv iz razlogov
 - zagotavljanje koristi varstva risa in
 - za namene raziskovanja;
- druge možnosti ne obstajajo;
- odvzem ne bo negativno vplival na stanje populacije.

C **PODROBNEJŠA OBRAZLOŽITEV PISNEGA STALIŠČA**

1 **Rjavi medved (*Ursus arctos*)**

Direktiva o habitatih in Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah nalagata, da morajo biti za odvzem medvedov iz narave izpolnjeni trije predpogoji:

- obstoj enega ali več razlogov, ki so navedeni v prvem odstavku 7. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah;
- da ni drugih zadovoljivih možnosti in
- da poseg ne bo škodoval vzdrževanju ugodnega stanja ohranjenosti populacije.

1.1 **Ocena o vplivu odvzema iz narave na ohranitev ugodnega stanja populacije**

1.1.1 Stanje populacije

Populacija medvedov v Sloveniji predstavlja severozahodni del dinarsko-pinske populacije rjavega medveda, ki šteje 3070 osebkov in narašča (8). Slovenski del populacije je ocenjen na 400-500 medvedov in je zadnja leta stabilen (5). Oceno o velikosti populacije podpira tudi genetska raziskava medvedje populacije, ki je slovenski del populacije ocenila na 434 medvedov (394-475) (17). V populaciji nekoliko prevladujejo samci, kar je posledica večje imigracije medvedov iz Hrvaške. Samice si običajno poiščejo prostor bližje materam, medtem ko samci migrirajo na večje razdalje (5).

Podatki, ki jih Zavod za gozdove Slovenije spremlja na števni mestih kažejo, da ima mladiče mlajše od enega leta okoli 15 % opaženih samic, te samice pa imajo povprečno 1,88 mladiča. Pri velikosti medvedje populacije 434 osebkov (394-475 osebkov) povzeto po (17), smo ocenili, da se v Sloveniji skoti povprečno 120 mladičev (108-131 mladičev) na leto.

Podatki o smrtnosti medveda nakazujejo, da predstavlja od človeka pogojena smrtnost 95 % vse zabeležene smrtnosti medveda (5). Večino smrtnosti predstavlja odstrel. Poleg odstrela je letno zabeležen pogin še povprečno 10-20 osebkov, predvsem zaradi povozov. To so t.i. izgube.

Glede na podatke in modele se v Slovenijo letno priseli okoli 20 medvedov več, kot pa se jih odseli (5). Imigracije tako pomenijo 4-5 % slovenske populacije. Populacija rjavega medveda v Sloveniji predstavlja ponor zaradi načina upravljanja s populacijo. Odstrel je namreč naravnan tako, da je rast populacije in posledično migriranje rjavega medveda proti Avstriji in Italiji v Sloveniji ustavljena.

Populacija rjavega medveda v Sloveniji je trenutno v ugodnem stanju.

1.1.2 Velikost odvzema

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se iz narave odvzame do 108 medvedov. 85 medvedov se odvzame z načrtovanim odstrelom, do 20 medvedov bi bilo odvzetih in beleženih kot t.i. izgube (najdeni mrtvi medvedi, povozi), še dodatno pa predlagajo odstrel treh medvedov in sicer 1 medveda v prehodnem in 2 medvedov v območju izjemne prisotnosti. Odstrel teh 3 medvedov bi se izvedel le ob ponavljajočih škodnih dogodkih.

Da gre za selektiven odvzem iz narave Zavod za gozdove Slovenije določa naslednje usmeritve:

- V Kočevsko - Belokranjskem LUO (osrednji del) in v Notranjskem LUO (osrednji del) je potrebno praviloma že v osnovi dodeliti večjo kvoto za odstrel (2 medveda ali več na lovišče) loviščem, na območju katerih v zadnjih letih nastaja večino konfliktnih situacij med medvedi in ljudmi.
- V Kočevsko - Belokranjskem LUO (osrednji del) in v Notranjskem LUO (osrednji del) se del kvote (po 7 medvedov v Kočevsko - Belokranjskem LUO, in 5 medvedov v Notranjskem LUO, v težnostnih kategorijah proporcionalno v enakem deležu kot je osnovni razdelilnik) ne razdeli upravljavcem lovišč/LPN, pač pa ostane rezerva za primere izrednih-konfliktnih dogodkov ter se jih aktivira v konkretni situaciji.
- Odstrel v osrednjem življenjskem območju medveda naj se prednostno izvede v pasu 1,5 km okoli naselij, prav tako tudi na lokacijah, kjer pogosteje prihaja do nastanka škodnih primerov.
- Od skupne kvote za Novomeško in Posavsko LUO (robno območje) se v jesenskem obdobju (1. 10. - 31. 12.) dodeli 1 medveda do 100 kg namensko loviščem Posavskega LUO. V kolikor v omenjenem obdobju odstrel v navedenih loviščih tega LUO ne bo realiziran, se v spomladanskem obdobju (1. 1. - 30. 4.) tega medveda lahko lovi do realizacije tako v loviščih Posavskega, kot tudi Novomeškega LUO.

Glede na to, da v preteklem načrtovalskem obdobju redni odstrel ni bil v celoti realiziran, odstreljenih je bilo namreč kar 20 medvedov manj kot je bilo načrtovano, menimo, da je izjemoma možno odstrel povečati na 88 medvedov ter da je predvideni odvzem medvedov iz narave sprejemljiv. Odvzem medvedov iz narave bo tako ostal naravnan tako, da se populacija rjavega medveda ne bo povečevala. Tudi odvzem najdenih mrtvih medvedov iz narave ne bo imel negativnega vpliva na stanje populacije.

1.2 **Utemeljenost poseganja v populacijo**

1.2.1 Razlogi za odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije v strokovnem mnenju predlaga odvzem medvedov iz narave iz razloga »selektiven in omejen odvzem živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu« na podlagi 7. alineje prvega odstavka 7. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah.

Uporaba razloga »selektiven in omejen odvzem živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu« je za odstrel medvedov ustrezna.

Navedeni razlog izhaja iz točke (e) prvega odstavka 16. člena Direktive o habitatih (2), ki izjemo navaja kot: »[...] na njihovem naravnem območju razširjenosti, države članice [...] pod strogo nadzorovanimi pogoji dovolijo selektiven in omejen odvzem [...] nekaterih osebkov vrst, navedenih v Prilogi IV, v omejenem številu, ki ga določijo pristojni nacionalni organi.«

Zavod za gozdove Slovenije predlaga odvzem do 108 medvedov iz narave. Tako visok odvzem predstavlja letni prirast medvedov v Sloveniji in po našem mnenju zagotavlja dolgoročno ohranjanje velikosti populacije v Sloveniji. Medved v Sloveniji je tudi v ugodnem stanju.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga vrsto ukrepov, ki zagotavljajo:

- da bo odvzem medvedov iz narave selektiven,
- da odvzem ne ruši starostne ali spolne strukture populacije,
- da bo odvzem iz narave tako prostorsko kot časovno omejen,
- da je čas odvzema časovno prilagojen biološkim potrebam vrste,
- da lahko odvzem iz narave izvedejo le za to usposobljene osebe,
- da je odvzem iz narave spremljan in da se ustrezno prilagaja, če se izkaže, da je to potrebno.

Zavod za gozdove Slovenije v strokovnem mnenju obrazloži tudi, zakaj je poseganje v populacijo medveda potrebno. Odvzem je potreben zaradi zagotavljanja družbene sprejemljivosti, preprečevanje napadov na ljudi in domače živali, zmanjševanja škod in odstranjevanja habituiranih osebkov. Obstajajo tudi druge možnosti, ki lahko izboljšajo toleranco ljudi do medvedov in zmanjšajo škode ter preprečujejo habituacijo medvedov na ljudi, ki pa niso zadostne. Za Slovenijo je značilna velika prostorska razdrobljenost, kjer se prepletajo gozd, kmetijske površine ter urbana krajina. Z naraščanjem populacije so se medvedi prisiljeni pomikati bliže človekovim bivališčem, kar povečuje možnost srečanj z medvedom in s tem zmanjšanje tolerance za varstvo medveda. Odstrel medvedov vpliva na zmanjšanje verjetnosti srečanj z medvedom in ohranjanje tolerance ljudi do medveda, zato menimo, da je odvzem medvedov iz narave sprejemljiv.

1.2.2 Obstoj »drugih možnosti«

1.2.2.1 Odstrel

Odstrel medvedov bo izveden v skladu s 7. alinejo prvega odstavka 7. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah. Namenjen je predvsem zagotavljanju ustrezne družbene sprejemljivosti medveda med lokalnim prebivalstvom in drugimi deležniki, pripomogel pa bo tudi k zmanjševanju škod na domačih živalih, pridelkih in drugem premoženju ter k zagotavljanju zdravja in varnosti ljudi.

Za dvig družbene sprejemljivosti, preprečevanje škod in zagotavljanje varnosti obstajajo tudi druge možnosti poleg odstrela, ki pa niso zadostne. To so npr. popravki odškodninskega sistema, boljše varovanje živali in premoženja, postavitve medovarnih smetnjakov, sankcioniranje neustreznega odlaganja klavniških odpadkov, spodbujanje govedoreje in konjereje namesto reje drobnice na osrednjem območju razširjenosti medveda, prepoved neposrednega krmljenja medvedov ob prisotnosti človeka in dosledno ukrepanje ob morebitnih kršitvah, izobraževanje in obveščanje lokalnega prebivalstva ter prenova upravljaljskih načrtov (povzeto po (6)). Namenjeni so zmanjševanju habituacije medvedov na človeka. Pri taki strukturiranosti in prepletenosti gozda, kmetijskih površin in urbane krajine, kot je v Sloveniji, pa bo do habituacije medvedov na človeka prihajalo tudi v bodoče in tudi ob izvajanju drugih možnosti. Zato je mogoče izvajanje izrednega odstrela konfliktnih medvedov, ki kažejo očitne znake habituacije na človeka ter izvajanje trajnostnega odstrela medvedov zaradi vzdrževanja družbene nosilne kapacitete okolja. Nujno pa je izvajanje tudi vseh zgoraj naštetih ukrepov. Zavod za gozdove Slovenije v strokovnem mnenju razlaga, da se za reševanje teh problemov že izvaja več različnih ukrepov od podeljevanja in subvencioniranja nakupa visokih električnih mrež in pastirskih psov za zaščito pašnih živali in čebel pred medvedom, izvajanja KOPOP ukrepov, do postavljanja medovarnih smetnjakov in kompostnikov ter izobraževanja in obveščanja javnosti.

Druge možnosti poleg odstrela medvedov obstajajo, vendar niso zadostne.

1.2.2.2 Odvzem mrtvih medvedov iz narave

Podatke o trenutnem stanju populacije je mogoče pridobiti le od prosto živečih osebkov, druge možnosti ne obstajajo.

1.3 Časovno obdobje, v katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se načrtovani odstrel izvede v obdobju od 1. 10. 2017 do 30. 4. 2018. K temu je potrebno upoštevati tudi dejstvo, da se poleg načrtovanega odstrela medvedov preko celega leta izvaja tudi izredni odstrel, ki se nato upošteva pri načrtovanju odstrela v naslednjem načrtovalskem obdobju. Izredni odstrel je namenjen odstranitvi že habituiranih medvedov, medtem ko je redni odstrel namenjen vzdrževanju velikosti populacije in s tem vzdrževanju družbene sprejemljivosti. Na predlagano časovno obdobje za odstrel nimamo pripomb. Najdene mrtve medvede se lahko iz narave odvzame v obdobju med 1. 10. 2017 in 30. 9. 2018.

1.4 Geografsko območje, na katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se odstrel izvede na delu območja Posavskega LUO, delu območja Novomeškega LUO, območju Kočevsko-Belokranjskega LUO, območju Notranjskega LUO (razen v lovišču Brezovica), delu območja Primorskega LUO, delu območja Triglavskega LUO, delu območja Zahodnega visokokraškega LUO (razen v loviščih in delih lovišč na desnem bregu Soče in delu lovišča Vrhnika severno od železniške proge Ljubljana-Postojna) in na delu območja Zasavskega LUO (podrobneje je območje določeno v strokovnem mnenju Zavoda za gozdove Slovenije).

Zavod za gozdove predlaga odstrel medvedov tudi v »območju izjemne prisotnosti« in v »prehodnem območju« na območju Zasavskega, Novomeškega in Posavskega LUO (med AC Ljubljana-Obrežje in reko Savo ter v Triglavskem LUO v prehodnem območju, kjer redni odstrel glede na ukrepe v strateških dokumentih za upravljanje z rjavim medvedom ni predviden. Strategija upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos*) v Sloveniji je bila sprejeta 2002 in v nekaterih delih potrebuje prenovu. Prostorska opredelitev medvedje populacije in način upravljanja z njo v posameznih območjih je eden takih delov. Menimo, da je treba do nastanka nove Strategije popolnoma upoštevati v obstoječi Strategiji postavljene cilje. Ukrepe varstva in upravljanja pa je treba prilagoditi novim razmeram in dejstvom na tak način, da bodo prispevali k doseganju postavljenih strateških ciljev in ne nasprotno, da bodo ohranjanje vrste zaradi zastarelosti določenih ukrepov oteževali in oddaljevali od zastavljenih ciljev. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave je že v lanskem letu predlagal, da se del odstrela preusmeri na nova območja, kjer se že redno pojavljajo škode. Menimo, da je smiselno odstrel medvedov razporediti tudi v zgoraj predlaganih območjih na način, da se prisotnost vrste v teh območjih kljub odstrelu ohranja.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se v Kočevsko-Belokranjskem in Notranjskem lovsko-upravljalnem območju večji odstrel dodeli loviščem, na katerih je v preteklih letih nastala večina konfliktnih situacij med medvedi in ljudmi. Prednostno naj bi se v osrednjem območju medveda odstrel izvrševal v 1,5 km pasu okrog naselij prav tako tudi na lokacijah, kjer pogosteje prihaja do škod. Menimo, da bi se odstrel v vseh lovsko-upravljalnih območjih moral porazdeliti tako, da bi bilo odstrela več v tistih loviščih, kjer se pojavlja večji del škod.

Menimo, da se odvzem mrtvih medvedov iz narave lahko izvaja na celotnem območju Slovenije.

1.5 Dovoljena sredstva oziroma načini za odvzem iz narave in omejitve njihove uporabe

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se v populacijo rjavega medveda poseže z odstrelom. Poleg odstrela bi iz narave odvzeli tudi vse najdene mrtve osebkke oziroma njihove dela ali tkivne vzorce. Glede na dosedanje trende, bi bilo teh osebkov med 10 in 20. To so predvsem medvedi, katerih pogin je posledica trkov na cestah in železnicah. Sem Zavod za gozdove Slovenije uvršča tudi osebkke, ki so odstreljeni zaradi preprečitve mučenja ranjene živali (npr. medvedi, ki so ranjeni v prometni nesreči).

Zavod za gozdove Slovenije predlaga tudi upoštevanje določil 8. člena Odloka o ukrepu odvzema osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave za leto 2017 (13) in določil Pravilnika o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja ranjene ali obstreljene živali ter višini škode na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (15). Na ta predlog nimamo pripomb.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se pri vseh primerih medvedov, pri katerih se pojavi sum na nalezljive bolezni, in medvedov, ki so bili najdeni mrtvi ali odstreljeni v nejasnih okoliščinah, obvesti pristojne inšpekcijske službe oziroma organe pregona. Odvzem vzorcev tkiv naj poteka skladno z 11. členom Odloka o ukrepu odvzema osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave za leto 2017 (13). Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se o rezultatih raziskav poroča Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, Zavodu za gozdove Slovenije, upravljavcu lovišča, od koder je bil medved dostavljen v pregled, in Zavodu Republike Slovenije za varstvo narave. Po opravljenem pregledu in odvzetih vzorcih se osebek v skladu z zakonodajo preda Prirodoslovnemu muzeju Slovenije, če ta izkaže interes zanj. Zavodu za gozdove Slovenije naj se dovoli, da opravi vse potrebne meritve na najdenih mrtvih in odstreljenih medvedih.

1.6 Potrebni nujni ukrepi v zvezi z izvedbo nadzora odvzema iz narave

Nadzor odvzemov iz narave naj vrši Zavod za gozdove Slovenije in inšpekcijske službe Inšpektorata Republike Slovenije za kmetijstvo in okolje.

1.7 Možni pogoji, skladno s katerimi se odvzem iz narave lahko izvede, zlasti glede na tveganje za zagotavljanje ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst

Dodatni pogoji za odstrel in odvzem mrtvih živali, zaradi zagotavljanja ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst, niso potrebni.

2 Volk (*Canis lupus*)

Direktiva o habitatih, Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah in tudi sodna praksa v Sloveniji nalagajo, da morajo biti za odvzem volkov iz narave izpolnjeni trije predpogoji:

- obstoj enega ali več razlogov, ki so navedeni v prvem odstavku 7. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah;
- da ni drugih zadovoljivih možnosti in
- da poseg ne bo škodoval vzdrževanju ugodnega stanja ohranjenosti populacije.

2.1 Ocena o vplivu odvzema iz narave na ohranitev ugodnega stanja populacije

2.1.1 Stanje populacije

Direktiva o habitatih za vrste podaja naslednjo definicijo ugodnega stanja:

- »če podatki o populacijski dinamiki te vrste kažejo, da se sama dolgoročno ohranja kot preživetja sposobna sestavina svojih naravnih habitatov, in
- če se naravno območje razširjenosti vrste niti ne zmanjšuje niti se v predvidljivi prihodnosti verjetno ne bo zmanjšalo, in
- če obstaja in bo verjetno še naprej obstajal dovolj velik habitat za dolgoročno ohranitev njenih populacij.«

Sodoben pristop upravljanja z živalskimi vrstami pomeni načrtovanje upravljanja z vrsto na nivoju populacije (10), ne glede na državne meje, vendar pa mora vsaka država zagotavljati ugodno stanje vrste na svojem ozemlju (3).

Volk v Sloveniji pripada Dinarsko-Balkanski populaciji, ki šteje okoli 3900 osebkov (9). slovenski del populacije predstavlja severozahodni rob omenjene populacije. Volčja populacija v Sloveniji je zelo majhna. Na podlagi zbranih neinvazivnih genetskih vzorcev volkov je bila v sezoni 2010/11 ocenjena številčnost na 39 volkov (34-42), v sezoni 2011/12 na 40 volkov (38-43), v sezoni 2012/13 na 46 volkov (45-55), v sezoni 2015/16 pa je bila številčnost volkov ocenjena na 52 osebkov (42-64).

Do zdaj zbrani podatki kažejo, da imamo v Sloveniji okoli 10 tropov (v sezoni 2015/16 je bilo tropov 11), od katerih vsaj 4 živijo na obeh straneh meje med Slovenijo in Hrvaško. Poročilo projekta SloWolf (12) navaja, da se letno v populaciji pojavi 56% novih volkov (45% mladičev in 11% imigrantov). Letno iz narave odvezamemo okoli 26% volkov (odstrel, povozi in ostala poznana smrtnost), dodatno pa iz populacije »izgine« še okoli 21% volkov (emigracije in nezaznana smrtnost). Rezultati kažejo, da številčnost izjemno niha na letni ravni, med leti pa je zelo stabilna. Poročilo opozarja na velik pomen izginjanja reproduktivnih volkov iz populacije. Posledica izginjanja reproduktivnih volkov je začasen izpad reprodukcije na posameznem območju, zato je treba biti pri poseganju v populacijo izjemno previden.

Podatki pridobljeni v okviru projekta SloWolf (12) kažejo, da je verjetnost parjenja v sorodu in hibridizacije s psi majhna. Fragmentiranost prostora ne predstavlja težave za volka, zato je genski pretok po Dinaridih zelo intenziven. V Sloveniji sta bila zaznana samo dva volkova, ki bi lahko bila križanca med hibridom in volkom, vendar pa je to domnevo še potrebno raziskati. V Sloveniji in vse do Like ni bilo zaznanih križancev med volkom in psom, zato se domneva, da sta ta dva volkova dejansko osebka iz druge populacije. Metoda, s katero so bili zaznani križanci, namreč zaznava križance med volkom in hibridom enako kot volkove iz druge populacije.

Slovenska populacija volkov glede na zadnje podatke o velikosti populacije in tropih izpolnjuje kriterije iz definicije ugodnega stanja vrste. Populacija je v ugodnem ohranitvenem stanju.

2.1.2 Velikost odvzema

Podatki iz genetske raziskave volkov kažejo, da je številčnost volkov v letih 2010–2015 rahlo porastla. V tem obdobju je bilo povprečno letno iz narave odvzetih 9,5 volkov.

Zavod za gozdove Slovenije v strokovnem mnenju navaja, da se v Sloveniji zgodita do dva primera nezakonitega odstrela volkov letno (v letih 2013-2015 so se zgodili 4 primeri), Zavod za gozdove Slovenije pa vse sume nezakonitega odstrela volkov dosledno prijavlja ustreznim organom.

Odvzem je naravnan tako, da se v vsakem tropu odvzame le po en osebek. Prostorsko je odvzem dodatno omejen še tako, da se odstrel ne vrši v loviščih s posebnim pomenom, s čimer se ohranja povezanost slovenskega dela volkov s preostalo Dinarsko-Balkansko populacijo. Odstrel se tudi ne izvaja med februarjem in avgustom, ki je ključno obdobje za vzgojo mladičev.

Zavod za gozdove predlaga, da se odvzem omeji tudi s številom odvzetih odraslih osebkov. Če število odraslih osebkov preseže 40 % se odstrel takoj ustavi. To predstavlja 4 volke starejše od 2 let. Zavod za gozdove predlaga, da se odstrel časovno razporedi tako, da se v obdobju med 1. 10. 2017 in 31. 1. 2018 odvzame iz narave 8 volkov, dva pa se odvzameta v septembru 2018.

Ugotavljamo, da odvzem 10 volkov iz narave ne bo imel negativnega vpliva na stanje vrste v naravi. Tudi odvzem najdenih mrtvih volkov iz narave ne bo imel negativnega vpliva na stanje populacije.

2.2 Utemeljenost poseganja v populacijo

2.2.1 Razlogi za odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije v strokovnem mnenju predlaga odvzem volkov iz narave iz razloga »selektiven in omejen odvzem živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu« na podlagi 7. alineje prvega odstavka 7. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah.

Uporaba razloga »selektiven in omejen odvzem živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu« je za odstrel volkov ustrezna.

Navedeni razlog izhaja iz točke (e) prvega odstavka 16. člena Direktive o habitatih (2), ki izjemo navaja kot: »[...] na njihovem naravnem območju razširjenosti, države članice [...] pod strogo nadzorovanimi pogoji dovolijo selektiven in omejen odvzem [...] nekaterih osebkov vrst, navedenih v Prilogi IV, v omejenem številu, ki ga določijo pristojni nacionalni organi.«

Zavod za gozdove Slovenije predlaga odvzem 10 volkov iz narave. Tako visok odvzem zagotavlja dolgoročno ohranjanje velikosti populacije v Sloveniji. Volk v Sloveniji je tudi v ugodnem stanju.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga vrsto ukrepov, ki zagotavljajo:

- da bo odvzem volkov iz narave selektiven,
- da odvzem ne ruši starostne ali spolne strukture populacije,
- da bo odvzem iz narave tako prostorsko kot časovno omejen,
- da je čas odvzema časovno prilagojen biološkim potrebam vrste,
- da lahko odvzem iz narave izvedejo le za to usposobljene osebe,
- da je odvzem iz narave spremljan in da se ustrezno prilagaja, če se izkaže, da je to potrebno.

Zavod za gozdove Slovenije v strokovnem mnenju obrazloži tudi, zakaj je poseganje v populacijo volka potrebno. Odvzem je potreben zaradi zagotavljanja družbene sprejemljivosti, in preprečevanja napadov na pašne živali ter s tem povezanih škod. Obstajajo tudi druge

možnosti, ki lahko izboljšajo toleranco ljudi do volkov in zmanjšajo škode, ki pa niso zadostne. Za Slovenijo je značilna velika prostorska razdrobljenost, kjer se prepletajo gozd, kmetijske površine ter urbana krajina. Z naraščanjem populacije bi se bili volkovi prisiljeni pomikati bližje človekovim bivališčem, kar povečuje možnost napadov volkov na pašne in druge domače živali in s tem zmanjšanje sprejemljivosti volka. Odstrel volkov vzdržuje populacijo volkov na določeni velikosti, kar posledično pomeni zmanjšan pritisk na domače živali in ohranjanje tolerance ljudi do volka, zato menimo, da je odvzem volkov iz narave sprejemljiv. Tudi Upravno sodišče (2016) je razsodilo, da je pri uravnavanju populacije z okoljem potrebno poleg naravnega okolja upoštevati tudi družbeni vidik okolja, ki določa toleranco ljudi do volka.

2.2.2 Obstoj »drugih možnosti«

2.2.2.1 Odstrel

Odstrel volkov bo izveden v skladu s 7. alinejo prvega odstavka 7. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah. Namenjen je predvsem zagotavljanju ustreznih družbene sprejemljivosti volka med lovci, rejci drobnice in lokalnim prebivalstvom.

Za dvig družbene sprejemljivosti obstajajo tudi druge možnosti poleg odstrela, ki pa niso zadostne. To so npr. popravki odškodninskega sistema, boljše varovanje živali, spodbujanje govedoreje in konjereje namesto reje drobnice na območju razširjenosti volka ter izobraževanje in obveščanje lokalnega prebivalstva. Tudi Upravno sodišče kot primer drugih možnosti navaja ozaveščanje javnosti, varovanje drobnice, bolj učinkovit odškodninski sistem in sistem sofinanciranja. Iz strokovnega mnenja Zavoda za gozdove Slovenije je razvidno, da je za namene varstva drobnice na voljo več kompletov visokih električnih ograj, ki se razdeljujejo tam, kjer prihaja do konfliktnih situacij. Prav tako je v Sloveniji vzpostavljen sistem sofinanciranja zaščitnih sredstev za varstvo pašnih živali. Na voljo so tudi pastirski psi za zaščito čred pred volkovi. V okviru sheme KOPOP sta na voljo dva ukrepa za nadomestilo izpada dohodka zaradi dodatnega dela na območju volkov. Zavod za gozdove Slovenije v okviru svoje službe kot tudi v okviru Intervencijske skupine, ki jo je ustanovil minister, pristojen za okolje in prostor. Tako splošna javnost kot tudi zainteresirani deležniki se lahko vključijo v upravljanje z volčjo populacijo. Slovenija ima tudi sprejeto strategijo in akcijski načrt za upravljanje z volkom. Vsi ti ukrepi so namenjeni zviševanju tolerance ljudi do volkov in zmanjševanju škod na domačih živalih.

Druge možnosti poleg odstrela volkov obstajajo, vendar niso zadostne. Vsi naštet ukrepi namreč ne omejujejo številčnosti populacije, ki se zato lahko veča in širi, kar pa volkove spet sili bližje ljudem in s tem povečuje možnost konfliktov. Odstrel je zato ustrezen ukrep za upravljanje volčje populacije.

Zavod za gozdove Slovenije v Strokovnem mnenju našteva še druge možnosti, ki se pojavljajo v javnosti kot ustrezne druge možnosti odstrelu. Strinjamo se z Zavodom za gozdove Slovenije, da so odlov živih živali iz narave z namenom zapiranja v ujetništvo, sterilizacija in kastracija ter preseljevanje živali v tujino, kjer bi lahko bil prostor za te osebk, neetični, neizvedljivi ali pa so nesorazmerno zahtevnejši od odstrela in s tem nesprejemljivi.

2.2.2.2 Odvzem mrtvih volkov iz narave

Podatke o trenutnem stanju populacije je mogoče pridobiti le od prosto živečih osebkov, druge možnosti ne obstajajo.

2.3 Časovno obdobje, v katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se načrtovani odstrel izvede v obdobju od 1. 10. 2017 do 31. 1. 2018 ter v septembru 2018. Na predlagano časovno obdobje za odstrel nimamo pripomb. Najdene mrtve volkove se lahko iz narave odvzame v obdobju med 1. 10. 2017 in 30. 9. 2018.

2.4 Geografsko območje, na katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se odstrel izvede na območju Novomeškega LUO, Kočevsko-Belokranjskega LUO, Notranjskega LUO, Primorskega LUO in Zahodnega visokokraškega LUO. Odstrel se ne bo izvajal v loviščih s posebnim namenom. Na predlagano območje nimamo pripomb. Menimo, da se odvzem mrtvih volkov iz narave lahko izvaja na celotnem območju Slovenije.

2.5 Dovoljena sredstva oziroma načini za odvzem iz narave in omejitve njihove uporabe

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se v populacijo volka poseže z odstrelom. Poleg odstrela bi iz narave odvzeli tudi vse najdene mrtve osebke oziroma njihove dela ali tkivne vzorce. Glede na dosedanje trende, bi bilo takih osebkov 2 do 3. Sem Zavod za gozdove Slovenije uvršča tudi osebke, ki so odstreljeni zaradi preprečitve mučenja ranjene živali (npr. volkovi, ki so ranjeni v prometni nesreči).

Zavod za gozdove Slovenije predlaga tudi upoštevanje določil 8. člena Odloka o ukrepu odvzema osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave za leto 2017 (13) in določil Pravilnika o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja ranjene ali obstreljene živali ter višini škode na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (15). Na ta predlog nimamo pripomb.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se pri vseh primerih volkov, pri katerih se pojavi sum na nalezljive bolezni, in volkov, ki so bili najdeni mrtvi ali odstreljeni v nejasnih okoliščinah, obvesti pristojne inšpekcijske službe oziroma organe pregona. Odvzem vzorcev tkiv naj poteka skladno z 11. členom Odloka o ukrepu odvzema osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave za leto 2017 (13). Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se o rezultatih raziskav poroča Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, Zavodu za gozdove Slovenije, upravljavcu lovišča, od koder je bil volk dostavljen v pregled, in Zavodu Republike Slovenije za varstvo narave. Po opravljenem pregledu in odvzetih vzorcih se osebki v skladu z zakonodajo preda Prirodoslovnemu muzeju Slovenije, če ta izkaže interes zanj. Zavodu za gozdove Slovenije naj se dovoli, da opravi vse potrebne meritve na najdenih mrtvih in odstreljenih volkovi.

2.6 Potrebni nujni ukrepi v zvezi z izvedbo nadzora odvzema iz narave

Nadzor odvzemov iz narave naj vrši Zavod za gozdove Slovenije in inšpekcijske službe Inšpektorata Republike Slovenije za kmetijstvo in okolje.

2.7 Možni pogoji, skladno s katerimi se odvzem iz narave lahko izvede, zlasti glede na tveganje za zagotavljanje ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst

Dodatni pogoji za odstrel in odvzem mrtvih živali, zaradi zagotavljanja ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst, niso potrebni.

3 Navadni ris (*Lynx lynx*)

Zavod za gozdove Slovenije ne predlaga odstrela risov. Predlaga le, da se iz narave odvzame naključno najdene mrtve osebke z namenom ugotavljanja vzrokov smrti in odvzema ustreznih vzorcev za raziskovanje biologije vrste.

3.1 Razlogi za odvzem iz narave

3.1.1 Razlog »zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov«

Uporaba razloga »zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov« za odvzem risov iz narave je ustrezna. Namen odvzema najdenih mrtvih risov iz narave je ugotoviti vzroke smrti, kar lahko doprinese k boljšemu poznavanju stanja vrste pri nas in posledično boljšemu upravljanju z vrsto, ki je na robu ponovnega izumrtja.

3.1.2 Razlog »selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje ali odvzem živali za namene raziskovanja«

Uporaba razloga »selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje ali odvzem živali za namene raziskovanja« za odvzem risov iz narave je ustrezna. Kot predlaga Zavod za gozdove Slovenije, je namen odvzema mrtvih osebkov iz narave ugotovitev razlogov smrti. Z najdenih mrtvih osebkov pa nameravajo odvzeti vzorce za genetske preiskave, ki jih bodo izvedli strokovnjaki na Oddelku za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani. Noben ris ne sme biti usmrčen za namene raziskav.

3.1.3 Obstoj »drugih možnosti«

Podatke o trenutnem stanju populacije je mogoče pridobiti le od prosto živečih osebkov, druge možnosti ne obstajajo.

3.1.4 Ocena o vplivu odvzema iz narave na ohranitev ugodnega stanja populacije

Dinarska populacija risa, kateri pripadajo tudi risi v Sloveniji, je med najbolj ogroženimi v Evropi. Kot najverjetnejša vzroka za trenutno zaskrbujoče stanje sta bila prepoznana parjenje v sorodstvu in ilegalni odstrel. Po bliskoviti rasti po ponovni naselitvi risa pri nas je populacija v zadnjih 10-15 letih začela močno upadati, tako da danes risu v Sloveniji ponovno grozi izumrtje. Odvzem mrtvih živali iz narave ne bo imel negativnega vpliva na stanje populacije.

3.2 Časovno obdobje, v katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se morebitne najdene rise odvzame iz narave v času med 1. 10. 2017 in 30. 9. 2018. Na predlagano časovno obdobje nimamo pripomb.

3.3 Geografsko območje, na katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije ni predlagal območja, na katerem bi radi odvzeli mrtve rise iz narave. Menimo, da se odvzem mrtvih risov iz narave lahko vrši na celotnem območju Slovenije.

3.4 Dovoljena sredstva oziroma načini za odvzem iz narave in omejitve njihove uporabe

Vse najdene mrtve osebkje naj se posreduje Veterinarski fakulteti Univerze v Ljubljani, da ugotovi vzrok smrti. Posreduje naj se celoten osebek ali le vzorce, za katere se dogovori z Veterinarsko fakulteto. Vzorce tkiv za genetske preiskave naj se posreduje tudi Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani, Oddelku za biologijo. Po opravljenem pregledu in odvzetih vzorcih se osebek v skladu z zakonodajo preda Prirodoslovnemu muzeju Slovenije, če ta izkaže interes zanj. Zavodu za gozdove Slovenije naj se dovoli, da opravi vse potrebne meritve na najdenih mrtvih risih.

3.5 Potrebni nujni ukrepi v zvezi z izvedbo nadzora odvzema iz narave

Nadzor odvzemov iz narave naj vrši Zavod za gozdove Slovenije in inšpekcijske službe Inšpektorata Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, hrano in okolje. Ugotovitve vzroka smrti se naj posreduje Zavodu Republike Slovenije za varstvo narave in Zavodu za gozdove Slovenije.

3.6 Možni pogoji, skladno s katerimi se odvzem iz narave lahko izvede, zlasti glede na tveganje za zagotavljanje ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst

Dodatni pogoji za odvzem mrtvih živali, zaradi zagotavljanja ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst, niso potrebni.

Lep pozdrav!

Pripravila:
Damjan Vrčec
višji naravovarstveni svetovalec

mag. Martina Kačičnik Jančar
visoka naravovarstvena svetnica

dr. Darij Krajčič
direktor

Literatura

- 1) Akcijski načrt za upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2013-2017 (2013). http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/akcijski_nacrt_upravljanja_volk_2013_2017.pdf (28. 6. 2017)
- 2) Direktiva o habitatih (1992): Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov in prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Ur. l. EU, št. L 206
- 3) European Commission (2007): Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC. Final version. http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf (1. 7. 2014)
- 4) Jelenčič M.: Ekološke značilnosti medveda. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta. <http://www.medvedi.si/enc-medvedi-splosno/main-bio-ekologija> (30. 6. 2014)
- 5) Jerina K., Krofel M. (2012): Monitoring odvzema rjavega medveda iz narave v Sloveniji na osnovi starosti določene s pomočjo brušenja zob: obdobje 2007-2010. Končno poročilo. Naročnik: Ministrstvo RS za okolje in prostor, Agencija RS za okolje, Vojkova 1b, 1000 Ljubljana. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 33 str.
- 6) Jerina K., Krofel M., Stergar M., Videmšek U. (2012): Preučevanje dejavnikov habituacije rjavega medveda na človeka z uporabo GPS telemetrije. Končno poročilo – povzetek za uporabnike. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Ljubljana. 18 str.
- 7) Krofel M., Černe R., Jerina K. (2011): Analiza učinkovitosti odstrela volkov za zmanjševanje škod na domačih živalih (Analiza pripravljena v okviru projekta Life+ SloWolf). Končna verzija. SloWolf, Ljubljana. 17 str.
- 8) Large Carnivore Initiative for Europe (2014): Brown Bear – *Ursus arctos*. Brown bear facts. <http://www.lcie.org/Largecarnivores/Brownbear.aspx> (16. 7. 2015)
- 9) Large Carnivore Initiative for Europe (2014): Wolf – *Canis lupus*. Wolf facts. <http://www.lcie.org/Largecarnivores/Wolf.aspx> (16. 7. 2015)
- 10) Linnell J., Salvatori V., Boitani L. (2008): Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2). LCIE, Rim. 83 str.
- 11) Marinko U., Majič Skrbinšek A. (2011). Raziskava odnosa rejcev drobnice, lovcev in širše javnosti do volka in upravljanje z njim. Končno poročilo akcije A.6 projekta LIFE+ SloWolf. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo.
- 11a) Mulej J. in ostali (2013): Overall evaluation and monitoring of the project conservation achievements. Action E.2 of the project “Conservation and surveillance of the conservation status of the wolf (*Canis lupus*) population in Slovenia (2010-2013)- SloWolf”. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo.
- 12) Potočnik H., Krofel M., Skrbinšek T., Ražen N., Jelenčič M., Kljun F., Žele D., Vengušt G., Kos I. (2012): Projektno poročilo za Akcijo C1 (LIFE08 NAT/SLO/000244 SloWolf): Spremljanje stanja populacije volka v Sloveniji (3). 1., 2. in 3. sezona – 2010/11, 2011/12 in 2012/13. SloWolf. http://www.volkovi.si/images/stories/Ursa/porocilo_c1_koncno.pdf (1. 7. 2014)
- 13) Odlok o ukrepu odvzema osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave za leto 2017 (Uradni list RS, št. 3/17)
- 14) Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (2002). Ur. l.

RS, št. 82/02, 42/10

- 15) Pravilnik o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja ranjene ali obstreljene živali ter višini škode na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (2005). Ur. l. RS, št. 73/05
- 16) Sket B., Gogala M, Kuštor V. (ur.) (2003): Živalstvo Slovenije. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije
- 17) Skrbinšek T., Jelenčič M., Potočnik H., Trontelj P., Kos I. (2008): Varstvena genetika in ocena številčnosti medveda 2007. Projekt Analiza medvedov odvzetih iz narave in genetsko-molekularne raziskave populacije medveda v Sloveniji. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo: 1-14
- 18) SloWolf (2013): Pri Pivki povožena reproduktivna volkulja. Sporočilo za medije.
- 19) Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (2004). Ur. l. RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14
- 20) Zakon o ohranjanju narave (2004). Ur. l. RS, št. 96/04, 46/14
- 21) Zakon o varstvu okolja (2006). Ur. l. RS, št. 39/06 – uradno prečiščeno besedilo
- 22) Sodba št. I U 1522/2015-16 (2016). Upravno sodišče Republike Slovenije.